

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-603-4-23>

SOCIAL SECURITY AS A DETERMINANT OF THE FINANCIAL STABILITY OF THE STATE DURING ECONOMIC CRISES

СОЦІАЛЬНА БЕЗПЕКА ЯК ДЕТЕРМІНАНТА ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ДЕРЖАВИ В ПЕРІОД ЕКОНОМІЧНИХ КРИЗ

Соціальна безпека виступає одним із фундаментальних компонентів фінансово-економічної системи держави, забезпечуючи комплексний захист населення від економічних, соціальних та фінансових ризиків. Вона визначає здатність суспільства протистояти негативним наслідкам фінансових криз, коливань доходів, безробіття, інфляції та інших соціально-економічних потрясінь. Стійкість фінансової системи держави та ефективність її інституційної структури значною мірою залежать від рівня соціальної безпеки, оскільки соціально незахищене населення знижує стабільність внутрішнього ринку, обмежує купівельну спроможність, посилює соціальну нерівність та створює додаткові ризики для макроекономічної стабільності.

Сучасна економічна політика держави створення механізмів, що гарантують соціальну стабільність та захист найвразливіших верств населення. У цих умовах соціальна безпека виступає не лише соціальною категорією, а й стратегічним економічним інструментом, який впливає на ефективність державних фінансів, стабільність ринку праці, інвестиційний клімат та загальний економічний розвиток країни.

Соціальна безпека держави визначається як «стан розвитку, при якому держава здатна забезпечити гідний і якісний рівень життя населення незалежно від впливу внутрішніх та зовнішніх загроз» [1]. Вона включає соціальні виплати, пенсії, страхування від безробіття, доступ до охорони здоров'я та освіти, а також механізми підтримки купівельної спроможності населення в кризові періоди. Взаємозв'язок соціальної безпеки та фінансової стійкості проявляється у здатності держави підтримувати економічну активність та соціальну стабільність одночасно, зменшуючи ризики фінансових потрясінь і загострення соціальної нерівності.

Для зміцнення фінансової стійкості держави критично важливим є впровадження комплексних механізмів соціальної безпеки, спрямованих на мінімізацію негативних наслідків економічних коливань і забезпечення стабільності доходів населення. Одним із ключових інструментів у цьому контексті є державні субсидії та соціальні виплати,

які забезпечують підтримку мінімальних стандартів життя громадян, стабілізують їхні доходи і сприяють збереженню соціальної рівноваги у кризові періоди. Такий інструмент соціальної підтримки допомагає пом'якшувати вплив економічних потрясінь на населення та підтримувати внутрішній попит, що безпосередньо впливає на макроекономічну стабільність держави.

Важливим компонентом є системи пенсійного та соціального страхування, які забезпечують фінансову захищеність громадян від ризиків бідності, безробіття, втрати працездатності та інших несприятливих життєвих обставин. Розвинені системи соціального страхування створюють передбачуваність доходів населення та підвищують довіру громадян до державних інститутів, що впливає на стабільність фінансової системи.

Для підтримки зайнятості та стабільності соціальної системи застосовуються антикризові заходи підтримки ринку праці та малого і середнього бізнесу. Ці механізми включають програми стимулювання створення робочих місць, субсидування підприємницької діяльності та підтримку вразливих секторів економіки. Забезпечення зайнятості населення сприяє зменшенню соціальної напруги і підтримці державних доходів через податкові надходження, що є важливим чинником фінансової стійкості.

Інтеграція зазначених механізмів у державну політику соціального захисту забезпечує підвищення соціальної безпеки населення і зміцнення фінансової стійкості держави в умовах економічної нестабільності.

Досвід провідних країн світу свідчить про високу ефективність комплексного підходу до забезпечення соціальної безпеки як складової фінансової стійкості держави. У країнах Європейського Союзу соціальна безпека розглядається як системоутворюючий елемент економічного розвитку, що реалізується через поєднання механізмів субсидіювання, податкових пільг та широкої мережі соціальних програм. У Німеччині функціонує розгалужена система соціального страхування, що охоплює пенсійне, медичне страхування, а також страхування від безробіття і нещасних випадків. Її фінансування здійснюється за рахунок обов'язкових внесків роботодавців та працівників, що гарантує фінансову стійкість і доступність соціальних гарантій для широких верств населення [2].

Програма Social Security в США забезпечує фінансову підтримку громадян у пенсійному віці, у разі інвалідності або втрати годувальника. Джерелом її наповнення виступають податки на заробітну плату, що формують стабільний фінансовий ресурс. З огляду на масштаби охоплення населення та сталість фінансування, ця програма розглядається як один із найуспішніших прикладів державного управління соціальною безпекою у світовій практиці [3].

В азієському регіоні спостерігається активна інтеграція інноваційних технологій у систему соціального захисту. Особливу увагу привертає досвід Сінгапуру, де впроваджена програма Workfare поєднує державні субсидії із заходами щодо підвищення кваліфікації та професійної

мобільності працівників. Це сприяє зниженню рівня бідності та безробіття серед молоді, а також формує передумови для довгострокової соціально-економічної стабільності [4].

Забезпечення соціальної безпеки в Україні потребує збалансованого поєднання традиційних та інноваційних інструментів фінансової політики.

По-перше, державне регулювання виступає ключовим чинником формування соціальної безпеки, адже саме держава визначає стратегічні пріоритети соціальної політики, встановлює мінімальні соціальні стандарти та забезпечує перерозподіл фінансових ресурсів на користь найбільш уразливих верств населення. Ефективне бюджетне планування, адресність соціальної допомоги та посилення контролю за цільовим використанням коштів є необхідними умовами підвищення результативності соціальних програм.

По-друге, обов'язкові страхові внески (пенсійне, медичне, соціальне страхування) створюють основу довгострокової фінансової стабільності соціальної системи. Вони дозволяють акумулювати ресурси, які спрямовуються на забезпечення страхових виплат у разі настання соціальних ризиків – безробіття, втрати працездатності чи виходу на пенсію. Для України актуальним завданням є підвищення рівня платіжної дисципліни, розширення бази платників та модернізація механізмів адміністрування внесків.

По-третє, інноваційні механізми підтримки (електронні сервіси соціального забезпечення, цифровізація соціальних виплат, впровадження програм державно-приватного партнерства у сфері соціального захисту) відкривають нові можливості для підвищення прозорості та ефективності системи. Використання фінтех-рішень, автоматизованих платформ для обліку та нарахування соціальних виплат, а також розвиток недержавних накопичувальних пенсійних фондів сприятиме зменшенню тиску на державний бюджет та забезпечить довгострокову фінансову стійкість соціальної системи.

Отже, для України стратегічним завданням є формування моделі соціальної безпеки, яка ґрунтується на балансі між державним контролем, страховими механізмами та інноваційними інструментами, що дозволить підвищити рівень соціальної захищеності населення та забезпечити фінансову стійкість держави в умовах внутрішніх і зовнішніх викликів. Ефективне управління соціальною безпекою передбачає системне прогнозування та моніторинг соціально-економічних ризиків. Комплексний підхід до аналізу ризиків дозволяє коригувати політику соціального захисту, оцінювати ефективність існуючих заходів та адаптувати державні програми до зміни економічних умов.

Література:

1. Варналій З. С., Білик Р. Р., Хмелевський М. О. Соціальна безпека України: сутність, проблеми та шляхи забезпечення. *Економічний вісник університету*. 2020. Вип. № 45. С. 105–113.
2. European Commission. (2024). Social Security and Benefits - Your Europe. URL: https://europa.eu/youreurope/citizens/work/social-security-and-benefits/index_en.htm
3. Мішина С.В., Мішін О.Ю. Міжнародний досвід надання соціальних виплат. *Ефективна економіка*. 2021. №3 DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.10.79>.
4. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2025). Social Protection in Asia and the Pacific. URL: <https://www.unescap.org/sites/default/d8files/event-documents/2400281E.pdf>